

Рецензія
доктора економічних наук, професора,
декана економічного факультету
Центральноукраїнського національного технічного університету
Шалімової Наталії Станіславівни
на дисертаційну роботу Нестеренка Віталія Юрійовича
«Організаційний механізм функціонування підприємств промислово-
виробничого спрямування в умовах військового стану»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
051 «Економіка»

Актуальність теми дослідження. Повномасштабна війна суттєво посилила ризики функціонування промислових підприємств. Серед ключових проблем, з якими вони стикаються, слід виокремити руйнування або втрату виробничих потужностей, порушення логістичних і коопераційних зв'язків, ускладнення доступу до сировини та ринків збуту, дефіцит трудових ресурсів, енергетичні обмеження, зростання операційних витрат, погіршення інвестиційних можливостей та загальну невизначеність економічного середовища. За офіційними даними масштаби таких втрат є значними: за майже три роки повномасштабної війни, станом на 31 грудня 2024 року, вартість прямої завданої шкоди промисловим і торговельним об'єктам сягнула 17,5 млрд дол. США, що становить близько 10% загального обсягу прямої шкоди; при цьому близько 84% цієї суми припадає саме на пошкодження або знищення промислових об'єктів. Показовими є сукупні економічні втрати промисловості, які охоплюють не лише фізичне руйнування активів, а й збільшення операційних витрат та втрату доходів. За відповідними оцінками, розрахованими за 52-місячний період до 30 червня 2026 року, їх обсяг становить близько 142,3 млрд дол. США¹.

Такі масштаби втрат свідчать про те, що для промислових підприємств питання організаційної стійкості, адаптації до зовнішніх загроз, забезпечення безперервності діяльності та здатності до швидкого відновлення набувають принципового значення. Саме тому дослідження організаційного механізму їх функціонування в умовах воєнного стану має і теоретичну, і виразну практичну значущість. Разом з тим, наявні дослідження переважно зосереджуються на

¹ Довгострокова стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. С. 66. URL: <https://me.gov.ua/download/ba4565a8-544b-4c90-af84-49b2b718f629/file.pdf>

окремих аспектах (релокації, логістичній перебудові, енергетичній стійкості, кадровому забезпеченні, управлінні ризиками або відновленні виробничих потужностей), тоді як цілісне бачення взаємозв'язку цих складових у межах єдиного організаційного механізму потребує подальшого теоретичного обґрунтування. За таких умов особливої наукової значущості набуває розроблення системного підходу, який би враховував одночасний вплив безпекових, ресурсних, кадрових, логістичних, фінансових та інституційних чинників і дозволяв обґрунтувати принципи адаптації, структурної гнучкості, безперервності та відновлюваності діяльності промислових підприємств.

Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, фундаментальними та прикладними дослідженнями. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Центральнотехнічного університету в межах теми «Удосконалення механізму підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств» (0116U001905); внеском автора є розроблення науково-методичного підходу до оцінювання дієвості організаційного механізму функціонування підприємств промислово-виробничого спрямування, що розширює методичний інструментарій аналізу їх адаптивності та результативності в умовах воєнних викликів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна. Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечуються належним рівнем теоретичного опрацювання проблематики, використанням системного підходу, комплексним застосуванням загальнонаукових, спеціальних і прикладних методів дослідження, а також залученням достатньої інформаційної бази.

Для досягнення поставленої мети та розв'язання завдань автором використано широкий комплекс методів. Методи індукції, дедукції, порівняння, систематизації, аналізу та синтезу застосовано для дослідження сутності й еволюції базових понять, аналізу тенденцій функціонування підприємств промислово-виробничого спрямування у 2010–2024 рр. та оцінювання впливу основних факторів на діяльність підприємств харчової промисловості й машинобудування. Непараметричні статистичні методи, анкетування та експертний аналіз використано для ідентифікації загроз і нових можливостей, зумовлених воєнними діями, а також формування показників оцінювання дієвості організаційного механізму. Вагомою складовою методичного

інструментарію є використання методів моделювання, функціонального моделювання IDEF0, аналізу ієрархій, BOCR та морфологічного аналізу, що дало змогу сформуванню моделі трансформації організаційного механізму, оцінити пріоритетність впливу можливостей і загроз, дослідити зміни кадрового забезпечення та обґрунтувати технологію управління організаційними змінами.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти України, вітчизняна і зарубіжна наукова література (список джерел налічує 168 найменувань), статистичні дані Державної служби статистики України, звітність і первинна документація підприємств харчової промисловості та машинобудування, а також результати анкетування підприємств промислово-виробничого спрямування.

Основні результати дисертації пройшли наукову апробацію та були представлені на 2-х всеукраїнських науково-практичних конференціях, присвячених проблемам функціонування національної економіки, підприємництва та розвитку в умовах воєнних викликів.

Застосування різнопланового методичного інструментарію, використання статистичної, аналітичної та первинної інформації підприємств, а також апробація результатів дослідження у науковому середовищі дають підстави стверджувати про належний рівень обґрунтованості й достовірності сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукова новизна та теоретична значущість дисертаційної роботи.

Наукова новизна результатів дослідження, одержаних автором, являє собою узагальнення і обґрунтування науково-теоретичних засад та розроблення методичних й прикладних підходів стосовно формування та застосування організаційного механізму функціонування підприємств промислово-виробничого спрямування в умовах військового стану.

Серед найбільш значущих наукових результатів слід виділити:

- науково-методичний підхід до оцінювання дієвості організаційного механізму функціонування підприємств промислово-виробничого спрямування в умовах нестабільного середовища, який, порівняно з відомими, дає змогу ідентифікувати якісно-кількісні зміни в організаційному механізмі у співвідношенні із характером зрушень в середовищі діяльності підприємства, що створює необхідну аналітичну основу для підтримання активності й систематичного удосконалення такого механізму;

- модель, що визначає пріоритетність впливу нових можливостей і загроз на трансформацію підприємств, яка, на відміну від існуючих, сформована на основі

системного аналізу і теорії графів, що забезпечило врахування особливостей функціонування підприємств промислово-виробничого спрямування з наступним ієрархічним впорядкуванням можливостей й модифікації пріоритетних загроз, яке відбулося через визначальний вплив війни, та дало змогу отримати інформаційну основу для розроблення тактичних й стратегічних рішень, в тому числі в перспективі післявоєнного відновлення національної економіки;

- технологію управління організаційними змінами в умовах підприємств промислово-виробничого спрямування, яка відмінна застосуванням методу функціонального моделювання IDEF0, що забезпечило цілісне бачення етапності реалізації організаційних змін з наступною можливістю максимально необхідної деталізації усіх заходів, виконання яких дає змогу виконувати трансформацію організаційного механізму, зокрема в частині адаптації підприємства до функціонування в умовах військового стану;

- науково-методичне підґрунтя розвитку кадрового забезпечення й трансформації організаційного механізму функціонування підприємств промислово-виробничого спрямування, яке вирізняється аналітичним обґрунтуванням змісту ключових проблем у сфері кадрового забезпечення з наступним уточненням суті складових такої системи (функції, принципи, методи, засоби та інструменти);

- методичний підхід до формування оптимальної конфігурації кадрового забезпечення в цілях трансформації організаційного механізму, особливістю якого є застосування методів BOCR та аналізу ієрархій (MAI), що дало можливість вибудувати порядок встановлення пріоритетності реалізації в межах кадрового забезпечення відповідних функцій, принципів, методів й інструментів, які в комплексі уможливають виконання трансформаційних змін в організаційному механізмі, зокрема в частині покращення дієвості;

- теоретико-методичні засади трансформації підприємств через вплив загроз, які, порівняно із відомими, визначають засади внесення якісних й кількісних змін в параметри підприємства, спричинені динамічністю й вагомістю впливу сукупності ключових факторів, зокрема таких як війна, за рахунок контрольованої реалізації гомеостазу та/або шляхом проходження точки біфуркації з переходом до «бажаного» атрактору, що забезпечує цілісність й підтримку життєдіяльності такої соціально-економічної системи;

- методичний інструментарій формування організаційного механізму функціонування підприємств, який вирізняється структуризацією

організаційного механізму шляхом виділення статичної (встановлюється мета з подальшим формування переліку пріоритетних завдань, окреслюються зовнішні і внутрішні фактори, обумовлюються функції (спеціальні і універсальні), принципи, забезпечення, методи, засоби та інструменти) та динамічної (визначає циклічно виконувані заходи щодо приведення організаційної структури та процесу реалізації керуючого впливу до характеру модифікації ключових факторів) складових, що у поєднанні з розробленою етапністю побудови забезпечує здатність підтримувати необхідний темп внутрішніх змін у відповідності до зрушень в середовищі функціонування;

Повнота висвітлення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Наукові положення, висновки і рекомендації висвітлені в чотирьох одноосібних статтях, опублікованих у фахових виданнях України категорії «Б», а також представлені в двох одноосібних тезах в збірниках матеріалів всеукраїнських конференцій. Опубліковані праці достатньо повно розкривають тему і ключові наукові положення, що забезпечує їх видимість і доступність науковій спільноті, а також можливість апробації на практиці.

Практичне значення одержаних автором наукових результатів. Запропоновані в дисертаційній роботі теоретичні положення, методичні підходи та практичні рекомендації можуть бути використані в діяльності підприємств промислово-виробничого спрямування для вдосконалення організаційного механізму їх функціонування, підвищення адаптивності до зовнішніх викликів, удосконалення управління організаційними змінами в умовах воєнного стану.

Практичне значення результатів дослідження підтверджується їх впровадженням у діяльність ТОВ «АЛЪЯНС-ТРЕЙДИНГ» - у частині моделювання трансформації загроз з метою обґрунтування управлінських рішень і реалізації адаптаційних процедур (довідка № 02/05-26-1 від 02.06.2026 р.); ТОВ «ЖДТ-СЕРВІС» - у частині пропозицій щодо вдосконалення механізму кадрового забезпечення (довідка № 22/05-26 від 22.05.2026 р.); ТДВ «Машинобудівний завод Коліймаш» - у частині науково-практичного підходу до формування системи інформаційного забезпечення (довідка № 01-05/2026 р.). Окремі результати дослідження використано також у науково-дослідній роботі Центральноукраїнського національного технічного університету (довідка № 33-15/1237 від 20.07.2026 р.) та в навчальному процесі під час підготовки фахівців економічного напрямку (довідка № 33-15/1236 від 20.07.2026 р.). Наведене підтверджує практичну спрямованість одержаних результатів та можливість їх застосування як у діяльності промислових підприємств, так і в освітній та

науковій роботі.

Стиль та мова викладення результатів дослідження. Оцінка оформлення дисертації. Дисертаційна робота виконана у науковому стилі, виклад матеріалу є послідовним, логічно структурованим і загалом відповідає вимогам до академічних досліджень. Наукові положення, висновки та рекомендації викладено достатньо аргументовано, із належним рівнем теоретичного обґрунтування та використанням відповідного методичного інструментарію. Термінологічний апарат використано коректно та послідовно.

Оформлення дисертації є належним. Таблиці й рисунки доцільно інтегровані у текст, мають інформативний характер і сприяють кращому сприйняттю аналітичного та методичного матеріалу. Формули подано у логічному зв'язку з текстом дослідження, вони супроводжують відповідні розрахунки та методичні положення. Додатки систематизують допоміжний, розрахунковий та інформаційний матеріал і доповнюють основний зміст роботи.

Відповідність дисертації спеціальності 051 «Економіка». Сформульовані в роботі наукові положення, отримані результати, висновки та практичні рекомендації відповідають предметній області спеціальності 051 «Економіка», оскільки спрямовані на дослідження закономірностей функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, удосконалення організаційно-економічних механізмів їх діяльності та обґрунтування управлінських рішень в умовах трансформації економічного середовища.

Академічна доброчесність. За результатами ознайомлення зі змістом дисертації та представленими науковими матеріалами ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження не встановлено. Використання наукових положень та результатів досліджень інших науковців та фахівців здійснено із зазначенням відповідних джерел.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Незважаючи на загальну високу оцінку, робота не позбавлена окремих недоліків, а саме:

1. На рис. 1.1 (с. 43) автором представлено теоретичний базис функціонування і розвитку підприємств в умовах нестабільного середовища. Водночас запропоноване трактування поняття «життєвий цикл підприємства» є перевантаженим і концептуально суперечливим, оскільки життєвий цикл одночасно розглядається як послідовність стадій, як здатність підприємства підтримувати стійкість і стабільність, як процес трансформації та умова переходу на наступний рівень розвитку. У результаті змістові межі цього поняття

розмиваються. Крім того, дискусійним є акцент на підтриманні «стійкості й стабільності» як умові переходу між стадіями, оскільки перехід до наступного етапу життєвого циклу часто, навпаки, пов'язаний із порушенням попередньої рівноваги, структурними змінами та трансформацією організаційних і економічних параметрів діяльності підприємства.

2. У табл. 2.10 (с. 115) автором представлено результати ієрархічного впорядкування можливостей і загроз, викликаних воєнними діями, що визначають трансформацію підприємств харчової промисловості та машинобудування. Але результати подано в узагальненому вигляді і відсутнє окреме порівняння пріоритетності цих факторів за видами економічної діяльності для обох галузей (машинобудування і харчова промисловість), хоча специфіка їх виробничих процесів, ресурсного забезпечення, кадрових потреб, логістики та капіталомісткості може зумовлювати різну силу впливу (силу дії) одних і тих самих факторів.

3. У підрозділі 3.2 (с. 176-178) автором обґрунтовано доцільність формування «тимчасових» груп працівників із числа студентів і пенсіонерів як одного з напрямів подолання кадрового дефіциту на промислових підприємствах. Водночас зміст самого поняття «тимчасові групи працівників» та організаційний механізм їх формування залишаються недостатньо визначеними. Не розмежовано такі групи з уже відомими формами організації праці та зайнятості - неповною зайнятістю, гнучким режимом роботи, проектною зайнятістю, використання практики цивільно-правових договорів тощо. У результаті запропонований підхід більшою мірою характеризує можливі джерела поповнення кадрового потенціалу, ніж окремий елемент механізму кадрового забезпечення.

Однак, висловлені зауваження не применшують цінності дисертаційної роботи, не мають принципового характеру, тому не знижують теоретичну і практичну цінність дисертації та не впливають на її достатньо високу оцінку.

Загальний висновок. Дисертація Нестеренка Віталія Юрійовича на тему: «Організаційний механізм функціонування підприємств промислово-виробничого спрямування в умовах військового стану» є комплексною і актуальною науковою роботою, що вносить значний внесок у розвиток теорії і практики економіки підприємства. Наукові положення, висновки та рекомендації мають належне теоретичне обґрунтування, підтверджені аналізом, моделюванням і практичними прикладами, що забезпечує їх достовірність і потенціал для впровадження. Основні результати дослідження апробовано і

схвалено на науково-практичних конференціях та впроваджено на різних рівнях управління.

За змістовими та формальними ознаками дисертаційна робота Нестеренка Віталія Юрійовича на тему: «Організаційний механізм функціонування підприємств промислово-виробничого спрямування в умовах військового стану» відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Нестеренко Віталій Юрійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

доктор економічних наук,
декан економічного факультету
Центральноукраїнського національного
технічного університету,
професор

Наталія ШАЛІМОВА

Підпис професора Шалімової Н.С. засвідчую:

Проректор з наукової роботи та
міжнародних зв'язків
Центральноукраїнського національного
технічного університету
кандидат технічних наук, доцент

Андрій ТИХИЙ